

ZNAČAJKE UPRAVLJANJA NACIONALNIM PARKOM PLITVIČKA JEZERA - ODRŽIVI TURIZAM U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU

Kos, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:291964>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE
STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE**

MARIJA KOS

ZAVRŠNI RAD

**ZNAČAJKE UPRAVLJANJA NACIONALNIM PARKOM
PLITVIČKA JEZERA - ODRŽIVI TURIZAM U ZAŠTIĆENOM
PODRUČJU**

KARLOVAC, 2019.

**VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE
STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE**

MARIJA KOS

ZAVRŠNI RAD

**ZNAČAJKE UPRAVLJANJA NACIONALNIM PARKOM
PLITVIČKA JEZERA - ODRŽIVI TURIZAM U ZAŠTIĆENOM
PODRUČJU**

Mentor:

dr. sc. Nina Popović, prof.v.š.

KARLOVAC, 2019.

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se problematikom Nacionalnog parka Plitvička jezera, ponajviše upravljanjem posjetiteljima i održivim turizmom unutar zaštićenog područja. Nacionalni park Plitvička jezera najstariji je nacionalni park u Republici Hrvatskoj, a odlikuju ga iznimne prirodne vrijednosti zbog kojih je NP Plitvička jezera uvršten i na UNESCO listu svjetske baštine te privlači velik broj posjetitelja. Najveći problem je prevelika koncentracija ljudi, posebno tijekom ljetnih mjeseci, koji uvelike utječu na ekosustave u Parku. U radu su analizirana neka od rješenja ove problematike.

Ključne riječi: Nacionalni park, Plitvička jezera, upravljanje zaštićenim područjem, održivi turizam, upravljanje posjetiteljima

CHARACTERISTICS OF NATIONAL PARK MANAGEMENT PLITVICE LAKES - SUSTAINABLE TOURISM IN THE PROTECTED AREA

SUMMARY

This paper deals with the problem of the Plitvice Lakes National Park, mostly through the management of visitors and sustainable tourism within the protected area. The Plitvice Lakes National Park is the oldest national park in the Republic of Croatia, and is distinguished by its exceptional natural values for which they are included in the UNESCO World Heritage list and attract a large number of visitors. The biggest problem is the excessive concentration of people, especially during the summer months, which greatly affects ecosystems in the Park. This paper analyzes some of the solutions to this problem.

Keywords: National Park, Plitvice lakes, protected area management, sustainable tourism, visitor management

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OPĆA OBILJEŽJA NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA JEZERA	2
2.1. Opći podaci	2
2.2. UNESCO lista svjetske prirodne baštine	4
3. ZNAČAJKE UPRAVLJANJA NACIONALNIM PARKOM PLITVIČKA JEZERA 5	
3.1. Upravljanje zaštićenim područjima	5
3.2. Turizam u zaštićenim područjima	8
3.3. Utjecaj posjećivanja na proces eutrofikacije Plitvičkih jezera	12
4. ANALIZA POSJEĆIVANJA U NACIONALNOM PARKU PLITVIČKA JEZERA 14	
4.1. Prihvatni kapacitet Nacionalnog parka Plitvička jezera	14
4.2. Turizam i posjećivanje u Nacionalnom parku Plitvička jezera	15
4.3. Usporedba upravljanja posjetiteljima na primjeru Np Krka i značajnog krajobraza Baraćeve špilje	19
4.4. Smjernice za upravljanje posjetiteljima prema Planu upravljanja	20
5. ZAKLJUČAK	23
6. LITERATURA	24

POPIS PRILOGA

1. Slika 1. Prikaz granica NP Plitvička jezera (ANONYMOUS, 2007).....	2
2. Slika 2. Prikaz zona unutar NP Plitvička jezera (ANONYMOUS, 2007)	7
3. Slika 3. Ukupan broj turista u Nacionalnim parkovima RH od 1999. do 2006. (DZS)	9
4. Slika 4. Pregled prodanih ulaznica za razdoblje od 2005. do 2016.godine (Odjel plana i analize JU NP Plitvička jezera)	16
5. Slika 5. Prikaz znamenitosti u okolici Plitvičkih jezera (ANONYMOUS, 2018b)	17
6. Slika 6. Broj noćenja u NP Plitvička jezera za razdoblje od 2005. do 2016. godine (Odjel plana i analize JU NP Plitvička jezera)	18
7. Tablica 1. Broj posjetitelja u NP Krka po mjesecima u 2012. i 2013.godine (BOTIČKI, 2016)	20

1. UVOD

Proglašavanje nekog područja zaštićenim seže daleko u prošlost. Prve podatke o zaštićenim područjima dobivamo iz Indije, a na europskom kontinentu vraćamo se 1000 godina unatrag kada su europski vladari, ali i moćniji slojevi društva uspostavljali zaštićena područja kao lovačke rezervate koji su s vremenom postali otvoreni i za javnost. Kao prvi pravi nacionalni park navodi se Yellowstone koji se prostire na području tri države, Wyoming, Idaho i Montana, od 1872. godine, a najstarije europsko zaštićeno područje je „Kraljevska šuma“ koja je danas nacionalni park, a nalazi se u centralnoj Engleskoj. Ideja o proglašavanju područja zaštićenim je univerzalna te je prisutna u svakoj kulturi i na svakom kontinentu (EAGLES i sur., 2002). Kroz povijest mijenjala se svijest ljudi o zaštićenim područjima pa tako možemo pratiti razvoj zaštićenih područja od zaštite radi korištenja prirodnih dobara do zaštite radi očuvanja usluga ekosustava. U prvoj fazi razvoja zaštićena područja koristili su moćniji slojevi društva u svrhu lova nakon čega su područja postala otvorena i za javnost te se pojavljuju prvi nacionalni parkovi – u ovom razdoblju područja su bila zaštićena radi očuvanja prirodnih ljepota. Međunarodna konferencija za zaštitu faune i flore 1933. g. predložila je 4 kategorije zaštite: nacionalni park, strogi rezervat prirode, rezervat flore i faune i rezervat sa zabranom lova i sabiranja. U Republici Hrvatskoj prvi nacionalni park Plitvička jezera je proglašen 8. travnja 1949. godine, nedugo nakon toga i NP Paklenica te se u to vrijeme zaštita bazira na očuvanju bioraznolikosti, uspostavljanju strogih kategorija zaštite te isključivanju ljudi. Slijedi razdoblje očuvanja prirode kroz održivo korištenje i na kraju zaštita radi očuvanja usluga ekosustava (MARTINIĆ, 2010).

2. OPĆA OBILJEŽJA NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA JEZERA

2.1. Opći podaci

Slika 1. Prikaz granica NP Plitvička jezera (Izvor: ANONYMOUS, 2007)

Naziv zaštićenog područja: Plitvička jezera

Kategorija zaštite: Nacionalni park

IUCN kategorija zaštite: II/National Park

Datum proglašenja Nacionalnim parkom: 8. travnja 1949. g.

Županija: Ličko-senjska, Karlovačka

Površina zaštićenog područja: 29.685,15 ha

Nacionalni park Plitvička jezera naš je najstariji nacionalni park koji je najpoznatiji po svojih 16 jezera te procesu osedavanja koji je specifičan upravo za područje Plitvičkih jezera. Jezera su podijeljena na Gornja i Donja jezera uslijed geološke podloge i specifičnih hidroloških uvjeta te se Gornja jezera sastoje od 12 jezera:

Prošćansko jezero, Ciginovac, Okrugljak, Batinovac, Veliko jezero, Malo jezero, Vir, Galovac, Milino jezero, Gradinsko jezero, Burgeti i Kozjak, a Donja od 4: Milanovac, Gavanovac, Kaluđerovac i Novakovića Brod. Gornja i Donja jezera međusobno su povezana, a njihova razlika je u dubini i veličini te u geološkoj podlozi: Gornja jezera su dolomitne građe, a Donja od vapnenca.

Osim po jezerima, Nacionalni park Plitvička jezera prepoznat je i po bogatstvu šumskih i livadnih staništa s mnogobrojnim biljnim i životinjskim vrstama. Od šumskog dijela Parka ističe se bukovo-jelova prašuma Čorkova uvala. Do sada je utvrđena prisutnost 1267 biljnih vrsta koje uključuju 75 endemskih te čak 55 vrsta orhideja, a od faune je bitno istaknuti 321 vrstu leptira, 161 vrstu ptica te 21 vrstu šišmiša te prisutnost velikih zvijeri.

Od kukaca najveću zastupljenost imaju leptiri sa 80 danjih i 245 noćnih leptira, posebno se ističu 3 zanimljive vrste iz porodice plavaca: močvarni plavac *Phengaris alcon alcon* koji je kritično ugrožena vrsta (CR), a u Parku ima najgušću populaciju, veliki plavac *Phengaris arioni* u skupini osjetljivih vrsta (VU) i gorski plavac *Phengaris alcon rebeli*. Također, tulari i vretenca široko su rasprostranjeni u Parku uz prisutnost endemskih vrsta, a kao njihova posebnost ističe se to što povezuju vodeni i kopneni svijet, a važni su kao bioindikatori vodenih ekosustava.

Ptice nastanjuju šumska staništa koja čine oko 80% površine Parka, njihova prisutnost pokazatelj je očuvanosti staništa, a najbrojnije su škanjac *Buteo buteo*, jastrebača *Strix uralensis* i šumska sova *Strix aluco*. Ptice gnjezdarice obitavaju na travnjačkim površinama Parka, a od ukupnog broja gnjezdarica 37 ih se nalazi na popisu ugroženih.

Prisutnost velikih zvijeri, posebno risa, izvrstan je pokazatelj kvalitete staništa s obzirom na to da ris boravi na područjima koja su mirna, skrovita i osiguravaju dovoljno hrane, odnosno plijena. Osim risa *Lynx lynx*, utvrđena je prisutnost medvjeda *Ursus arctos* i vuka *Canis lupus*.

Ukupna površina Parka iznosi gotovo 30000 hektara, a granice se rasprostiru na dvije županije, Ličko-senjsku te Karlovačku. Iako je Park smještajem bliži mediteranskoj regiji, prevladava umjerena planinska klima s prosječnom količinom oborina od 1500 mm godišnje s najviše padalina u jesen i proljeće i prosječnom temperaturom od 8°C (ANONYMOUS, 2018a).

2.2. UNESCO lista svjetske prirodne baštine

NP Plitvička jezera uvršten je na UNESCO-vu listu svjetske prirodne baštine 1979. godine, od 2005. prema kriterijima VII., VIII. i IX.

- VII. neusporedivi prirodni fenomeni ili područja izvanredne prirodne ljepote i estetske vrijednosti
- VIII. izvanredan primjer koji svjedoči o važnim etapama povijesti Zemlje, uključujući dokaze života, svjedočanstvo značajnih geoloških procesa u oblikovanju reljefa, ili značajne geomorfološke karakteristike
- IX. izvanredan primjer koji predstavlja značajne neprekinute ekološke i biološke procese u evoluciji i razvoju kopnenih, slatkovodnih, obalnih i mjorskih ekosustava, te biljnih i životinjskih zajednica (ANONYMOUS, 2018e).

U siječnju 2017. godine monitoring misija UNESCO-a posjetila je Hrvatsku vezano uz prijetnju skidanja Nacionalnog parka Plitvička jezera s Liste prirodne baštine te je dala smjernice za rješavanje problematike Parka. Pokrenute su razne akcije vezane uz rješavanje problema: pokrenut je proces sanacije odvodnje i vodoopskrbe na području Parka, sklopljen je Sporazum o sanaciji i rekonstrukciji vodnih građevina unutar Parka između Hrvatskih voda, Javne ustanove Nacionalnog parka Plitvička jezera i društva „Vodovod Korenica d.o.o“, objavljen je natječaj za mobilni pročištač na lokaciji gdje se ispuštaju nepročišćene otpadne vode iz Parka te je osnovana je Operativna radna skupina koja se bavi provođenjem mjera iz Akcijskog plana unaprjeđenja stanja očuvanosti područja Nacionalnog parka Plitvička jezera. Smatra se da su ove mjere dostatne da se izbjegne prebacivanje Nacionalnog parka Plitvička jezera na Listu ugrožene prirodne baštine, ali je potreban duži vremenski period da bi se dogodile velike promjene poput izgradnje cjelovitog kanalizacijskog i odvodnog sustava.

Unatoč neprocjenjivoj ljepoti Plitvičkih jezera, teško je zanemariti sve probleme s kojima se danas suočava: preveliki broj posjetitelja, nepravilan sustav odvodnje otpadnih voda, kanalizacije što je dovelo i do preispitivanja UNESCO-a treba li Nacionalni park Plitvička jezera ostati na Listi svjetske prirodne baštine.

3. ZNAČAJKE UPRAVLJANJA NACIONALNIM PARKOM PLITVIČKA JEZERA

3.1. Upravljanje zaštićenim područjima

Zaštićeno područje prema IUCN (International Union for Conservation of Nature) definira se kao jasno definirano područje koje je priznato s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluge ekosustava koje ono osigurava te pripadajućih kulturnih vrijednosti na zakonski ili drugi učinkovit način. Ova definicija gotovo je u cijelosti prenesena u hrvatsko zakonodavstvo te glasi: Zaštićeno područje je geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava (ANONYMOUS, 2019). Često je teško procijeniti vrijednost nekog područja kao prirodnog bogatstva te je ljudima bliže ako se području dodijele konkretne vrijednosti, obično izražene kroz novčanu dobit. Zato se određuju usluge ekosustava koje pruža područje kojim se upravlja, a to primjerice može biti: zaštita od poplava, upotreba drvne mase, omogućavanje lova i ribolova, ublažavanje promjena u klimi, rekreacija, dobivanje energije i slično (MARTINIĆ, 2010).

Postoje 3 tipa upravljanja zaštićenim područjem:

1. Američki tip upravljanja zaštićenim područjima čija je glavna funkcija turizam
2. Europski tip upravljanja zaštićenim područjima gdje je glavna zadaća upravljanja očuvanje prirode
3. Kombinirani tip upravljanja zaštićenim područjima (RUŽIĆ, 2010).

U Republici Hrvatskoj prisutan je kombinirani tip koji je bliži američkom modelu. Dio djelatnosti prepušteno je koncesionarima s pravom upravljanja prihodom od ulaznica, a dio svoje djelatnosti obavlja samostalno, dok je Nacionalni park Plitvička jezera zadržao upravljanje djelatnostima i prihodom od istih. Većinom se sredstva potrebna za upravljanje povlače iz državnog proračuna, a kod Plitvičkih jezera situacija je takva da se mogu gotovo u potpunosti sama financirati. Američki model upravljanja pretpostavlja odvajanje dviju djelatnosti, djelatnosti zaštite prirode i komercijalnih djelatnosti, s tvrdnjom da iste ustanove ne mogu obavljati dvije u

suštini suprotne radnje-poticanje razvoja turizma i održavanja sustava zaštite prirode, što je i bio slučaj na Plitvičkim jezerima od 1949. do 1970. kada su postojale dvije uprave. Nakon toga se ujedinjuje u jednu koja ima obavlja sve dužnosti, a kroz cijelo vrijeme razvoja Nacionalni park Plitvička jezera se sam financira. Ako bi došlo do prelaska na američki model, Plitvička jezera trebala bi prepustiti upravljanje hotelima koncesionarima, a to automatski postavlja 2 problema: problem ostvarenja zarade i postavljanje koncesionara iznad uprave Parka-velik dio hotela izgrađen je u zoni najveće zaštite unutar Nacionalnog parka te je samo pitanje vremena kada će zarada postati bitnija od zaštite (RUŽIĆ, 2010).

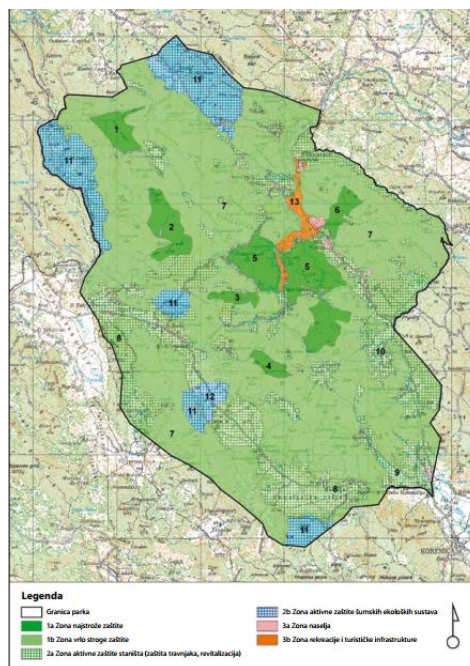
Potrebno je aktivno upravljati zaštićenim područjima, u suprotnom ona ostaju zaštićena samo na papiru. Stoga je nužno poduzimati određene korake u samom upravljanju, a prvi od koraka bi svakako bio podjela zaštićenog područja na nekoliko zona, odnosno upravljačka zonacija. Ovaj dio je jako bitan jer određuje različite stupnjeve razine zaštite te za svaku određuje potrebne radnje.

Prema HAOP-u upravljačka zonacija je rezultat postupka zoniranja kojim se zaštićeno područje dijeli na ograničene prostorne cjeline (zone), odnosno izdvajaju se područja očuvanja pojedinih vrijednosti uz razmatranje stupnja njihove očuvanosti i potrebe za njihovim upravljanjem. Postupkom zoniranja konstatiraju se postojeće i planiraju buduće upravljačke potrebe u cilju očuvanja prirode (ANONYMOUS, 2018c).

Prema Planu upravljanja NP Plitvička jezera, a u skladu s IUCN klasifikacijom, NP Plitvička jezera podijeljen je na tri zone: zonu stroge zaštite, zonu usmjerene zaštite i zonu korištenja. Zone su u rasponu od stupnja sa gotovo nikakvim dopuštenim ljudskim utjecajima pa do stupnja zone korištenja s dopuštenim pa čak i poželjnim ljudskim aktivnostima, s napomenom da sve zone predviđene ovim sustavom ne moraju biti zastupljene u samom zaštićenom području. Prva zona je zona stroge zaštite koju karakteriziraju prirodne vrijednosti od iznimne važnosti te je cilj njihovo očuvanje uz nikakve ili samo iznimne zahvate ili intervencije. Unutar zone stroge zaštite postoje dvije podzone od kojih je jedna pod vrlo strogom zaštitom što znači da su dozvoljena samo znanstvena istraživanja i praćenje stanja dok je druga podzona rezervirana za posjećivanje niskog intenziteta. Zona usmjerene zaštite zahtjeva veći angažman javne ustanove jer su ovoj zoni dodijeljena područja koja bi

bez određenih zahvata izgubila svoju vrijednost, a cilj je očuvati ukupnu bioraznolikost i osigurati održivost korištenja, a prema potrebama zaštićenog područja dijeli se u više podzona. U trećoj zoni nalaze se područja kod kojih postoji viši stupanj korištenja, uključuje naselja, infrastrukturu i turističko korištenje s ciljem podizanja javne svijesti i minimaliziranja negativnih učinaka na prirodu (ANONYMOUS, 2007).

Osim Plana upravljanja, koji je temeljni dokument za učinkovito upravljanje zaštićenim područjem, potrebni su i prostorni plan područja posebnih obilježja te pravilnik o unutarnjem redu. Navedeni dokumenti moraju biti usklađeni, s istim ciljevima da bi upravljanje zaštićenim područjem bilo u potpunosti pravilno i učinkovito.

Slika 2. Prikaz zona unutar NP Plitvička jezera (Izvor: ANONYMOUS, 2007)

Zaštićena područja uspostavljaju se iz više razloga:

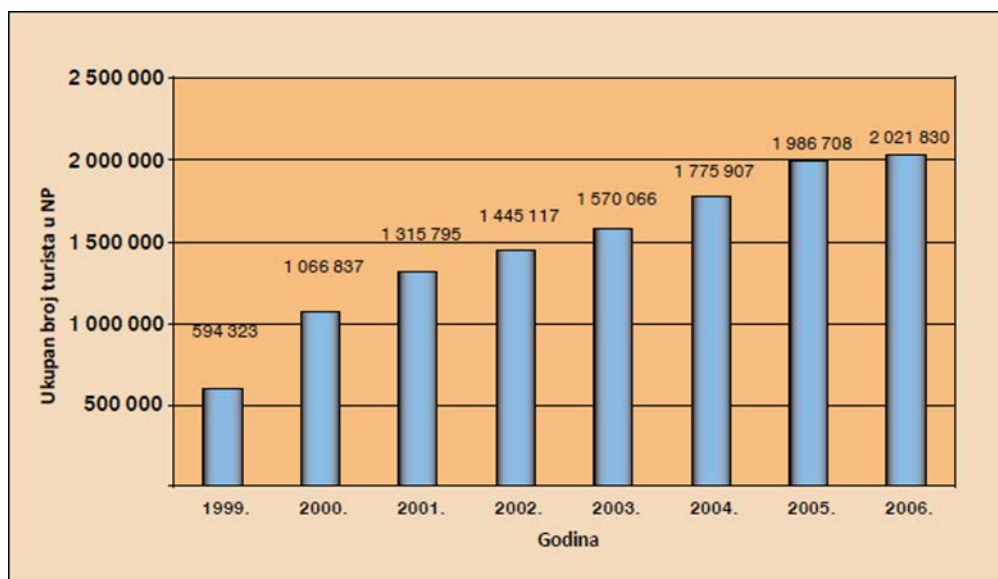
1. Doprinos očuvanju biološke i krajobrazne raznolikosti
2. Čuvanje ekoloških sustava i specifičnih staništa raznih biljnih i životinjskih vrsta
3. Omogućavanje znanstvenih istraživanja i ekološke edukacije

4. Omogućavanje prihvatljive uporabe u svrhu rekreacije i turizma
5. Pomoć očuvanju kulturne baštine lokalnog stanovništva
6. Doprinos unaprjeđenju ekonomiji lokalnih zajednica (MARTINIĆ, 2010)

Nacionalnim parkom Plitvička jezera upravlja Javna ustanova NP Plitvička jezera čija su tijela upravno vijeće, ravnatelj i stručni voditelj. Javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima obavljaju niz djelatnosti od kojih su neke: očuvanje prirodnih vrijednosti, očuvanje kulturne baštine i vrijednosti, upravljanje posjetiteljima, suradnja s lokalnom zajednicom, izrada planova upravljanja itd. (ANONYMOUS, 2007). Možemo reći da je najbitnija stavka kod upravljanja zaštićenih područjima sudjelovanje lokalnog stanovništva u donošenju odluka jer samim uključivanjem ljudi u procese donošenja odluka osigurava njihovo potporu u daljnjem radu, a svojim znanjem i vještinama uvelike mogu pridonijeti boljem upravljanju. Planovi upravljanja izrađuju se svakih 10 godina, a ukoliko je potrebno, svakih 5 godina radi se revizija istih u svrhu poboljšavanja i korekcije ciljeva upravljanja u skladu s novonastalom situacijom.

3.2. Turizam u zaštićenim područjima

Pokazalo se da nakon što se određeno područje proglasi nacionalnim parkom, posjećenost tog područja povećava se za čak 10%. Veća koncentracija ljudi na nekom području, osobito zaštićenom, neminovno dovodi do brojnih problema, pa čak može i dovesti do toga da područje koje turisti dolaze posjetiti zbog njegovih karakteristika ili fenomena, upravo te značajke izgubi uslijed prevelike posjećenosti čime se gubi smisao samog turizma. Stoga je više nego ikad potrebno uvesti neku vrstu kontrole brojnosti posjetitelja, ali i njihovog ponašanja i odgovornosti tijekom boravka unutar zaštićenog područja. Također, bitno je na razini državne vlasti poduzimati razne mjere za rješavanje ove vrste problema: studije učinkovitosti, postavljanje zaštitnih standarda, kapaciteta prihvaća, selektivnih tehnika marketinga za privlačenje turista svjesnih značenja okoline, raspoređenost turista tijekom cijele godine i slično (MORUCCI, 1990).

Slika 3. Ukupan broj turista u Nacionalnim parkovima RH od 1999. do 2006. (Izvor: DZS)

Negativne strane turizma u zaštićenim područjima su:

1. Zagađenje preko otpadnih voda, odnosno neadekvatnog sustava odvodnje kao što je to slučaj u NP Plitvička jezera
2. Buka koja nastaje uslijed prevelike opterećenosti brojnošću turista, a posebno buka s prometnog gledišta
3. Onečišćenja zraka koja se također javljaju uslijed prometa
4. Općenito prenapučenost i prenatrpanost vozilima
5. Moguće ekološke štete nastale ulaskom stranih turista - npr. mogućnost unošenja stranih invazivnih vrsta i slično
6. Problem veće količine otpada za zbrinjavanje
7. Promjene u krajobrazu

Pozitivne strane turizma u zaštićenim područjima su:

1. Financijska dobit, posebno ako se koristi dalje kao sredstvo za očuvanje prirode

2. Promocija lokalnih proizvoda, plasman na tržište
3. Razvoj ruralnih ili zabačenih područja koja turizmom održavaju lokalnu ekonomiju
4. Pобољшanje kvalitete života
5. Bolja infrastruktura
6. Veća mogućnost zapošljavanja
7. Popularizacija prirode, povećanje razine znanja i ekološke svijesti (MORUCCI, 1990).

Za svrhu boljeg razumijevanja ove tematike, potrebno je sagledati potrebe današnjeg turista. Naime, za razliku od masovnog turizma kojeg obilježavaju standardizirane usluge bez obzira prema lokalnom stanovništvu, kulturi i običajima mjesta koje se posjećuje, u suvremeno doba pojavljuje se pojam ekoturizma. Ekoturist je turist svjestan okoline u kojoj se nalazi, odnosno svjestan je svojeg utjecaja na tu okolinu te s velikom pažnjom pristupa području koje želi posjetiti. Uz to, ekoturisti su skloni lokalnom stanovništvu, njihovim proizvodima i uslugama te na taj način pridonose razvoju gospodarstva lokalne zajednice, a za dolazak na svoju destinaciju često biraju javni prijevoz te time smanjuju negativan utjecaj na okoliš. Više je uvjeta utjecalo na pojavu ekoturizma, a neki od njih su viša opća razina obrazovanja, duži životni vijek, promjene u slobodnom vremenu, napredak u tehnologiji i slično. Ljudi su postali svjesniji svoje okoline, brinu za prirodu i često neće odabrati destinaciju za putovanje ako je na lošem glasu po pitanjima zaštite i očuvanja prirode. Stoga je dobar marketing područja iznimno bitan te je za zaštićena područja vrlo bitno planiranje, počevši od radova unutar zaštićenog područja pa sve do aktivnosti koje može ponuditi svojim posjetiteljima jer su ekoturisti vezani uz razne aktivnosti na otvorenom, od bicikliranja, planinarenja, vožnje kajakom itd. (EAGLES i sur., 2002).

Problem turizma u zaštićenim područjima može se sagledati s dviju različitih strana. S jedne strane su turisti koji kao što je i očekivano, pokazuju veći interes za posjet nekom području ukoliko se proglasi zaštićenim, a s druge strane se nalaze razne institucije, pa i sama država, koje žele zaštititi dobra na području koje je zaštićeno. Turisti i zaštićeno područje su često usko povezani i u smislu ekonomske dobiti.

Naime, većina financijskih prihoda NP Plitvička jezera dolazi upravo od prodaje ulaznica. Pojavljuje se i problem održivog turizma, današnjim turistima želimo ponuditi cjelokupni doživljaj, ali moramo razmišljati što će to značiti za buduće naraštaje te je nužno poduzimati korake prema očuvanju prirodnih dobara. Bitno je razumjeti da u ovome ne sudjeluju samo Javna ustanova koja upravlja određenim područjem ni država koja donosi propise i zakone vezane uz očuvanje i zaštitu prirode, već svaki turist i svaki posjetitelj koji dolazi unutar zaštićenog područja. Ovo često znači da ekonomsku korist treba zanemariti u korist većeg dobra, što se odnosi i na turiste i posjetitelje koji moraju shvatiti da ni uz veliku novčanu naknadu ne mogu dobiti sve što žele, ali i na uprave nacionalnih parkova, turističke agencije i slično koji ne mogu prodati prirodna dobra u korist zarade. Za postizanje ovog cilja potrebna je pravilna i dugotrajna edukacija svih sudionika u procesu turizma; sudionika, posrednika i korisnika. Bitna stavka održivog turizma svakako bi trebala biti uključivanje lokalnog stanovništva u proces turizma. Kao što je gore napomenuto, u masovnom turizmu lokalno stanovništvo nije imalo udjela u procesu, a samim time ni koristi. Održivi turizam treba težiti cilju zadovoljstva lokalnog stanovništva, uključiti ih u proces, omogućiti sudjelovanje kroz prodaju svojih lokalnih proizvoda, uključiti ih u rad s posjetiteljima, organizirati educiranje, omogućiti im sudjelovanje u donošenju odluka i slično. Lokalno stanovništvo može dati velik doprinos turizmu: stvaranje karakterističnog lokalnog proizvoda koji bi bio prepoznat u svijetu, lokalna hrana i domaći proizvodi, razne manifestacije na kojima bi se prezentirali običaji i kultura područja, izložbe.

Turizam dovodi do velikih troškova, a možemo ih grupirati u 3 cjeline: ekonomski, društveni i troškovi očuvanja prirode. Pod ekonomskim troškovima prvenstveno se misli na lokalno stanovništvo, često dolazi do situacije u kojoj lokalno stanovništvo ima manje prihode od turista koji dolaze posjetiti lokalitet. Tu se javlja problem jer veći broj posjetitelja zahtjeva i veće poreze jer se povećava potražnja za vatrogascima, policijom, zdravstveno njegom i slično. Također, strani investitori mogu dovesti do stvaranja stranog vlasništva u kojem lokalno stanovništvo nema udjela. Sagledavajući ove činjenice, vidljivo je da je potrebno uključiti lokalno stanovništvo u sve aspekte turizma. Nadalje imamo društvene posljedice, a one se također najviše odražavaju na lokalnom stanovništvu. Primjerice, imamo mnogo slučajeva vandalizma, prometne zakrčenosti, gužve, nereda od strane turista, a

posljedice takvih događanja najviše osjeti lokalno stanovništvo. Dolazi i do mijenjanja tradicija i kulture, turizam je vrlo dinamičan proces u kojem stalno dolazi do velikih promjena, koncentracija različitih ljudi na jednom uskom području uzrokuje stalno mijenjanje kulturnih obrazaca i na taj način utječe negativno na očuvanje tradicije, lokalno stanovništvo mijenja svoje običaje i način života u korist turizmu. Ovdje valja spomenuti i slučajeve kada lokalno stanovništvo nema utjecaja u donošenju odluka što također dovodi do negativnih društvenih učinaka jer upravo oni koji trpe sve posljedice turizma nemaju pravo glasa u takvim pitanjima. Troškovi očuvanja prirode se naravno odnose na štetan utjecaj turista na prirodu. Kao što je već napomenuto, u ovu kategoriju ulazi velik broj troškova, potreban je monitoring, studije utjecaja na okoliš, promatranje navika turista, broja posjetitelja, aktivnosti kojima se bave unutar područja koje posjećuju i slično (MORUCCI, 1990).

3.3. Utjecaj posjećivanja na proces eutrofikacije Plitvičkih jezera

Eutrofikacija je posljedica štetnog utjecaja na vodene ekosustave, djelomično i utjecajem posjetitelja, a to je proces kojim se voda obogaćuje hranjivim spojevima fosfora i dušika. Naziva se i starenje vodenih ekosustava. Sam proces eutrofikacije, ako se odvija prirodnim putem i bez drugih utjecaja, je proces kojem treba dug vremenski period, čak i tisuće godina. Jezera su u početku svog nastanka relativno slabe produktivnosti, odnosno gotovo da i nema hranjivih tvari potrebnih za rast i razvoj biljaka i životinja. Vremenom dođe do akumulacije hranjivih tvari te se biljke i životinje počinju ubrzano razvijati i povećavati brojnost što na kraju rezultira zatrpavanjem jezera jer uginule biljke i životinje stvaraju sloj sedimenta na dnu jezera koje se na kraju može pretvoriti u baru ili močvaru. Ovaj proces prisutan je kod svih vodenih ekosustava, ali sam tijek odvijanja ovisi o brojnim faktorima: dubina jezera, utjecaj čovjeka, blizina stoke i divljih životinja, industrije i slično. Kao što je ranije napomenuto, eutrofikacija je proces kojem je potreban široki vremenski raspon, ali uz utjecaj čovjeka proces se može završiti u puno kraćem roku. Tada to nazivamo antropogena eutrofikacija koja dovodi do ubrzane degradacije vodenih ekosustava. Čovjek na razne načine može biti pokretač takvog ubrzanja. Velik je utjecaj fosfora i dušika kao i njihovih anorganskih spojeva ortofosfata i nitrata, a

sadrže ih stajska i mineralna gnojiva, fekalije ljudi, domaćih i divljih životinja, komunalne otpadne vode kao i sintetička sredstva za pranje i kozmetička sredstva za zaštitu od sunca. Posljedica ubrzane eutrofikacije je stvaranje otrovnih plinova, nedostatak kisika prema dnu jezera, ugibanje riba, ubrzan rast vodene vegetacije uz rub obala, cvjetanje vode, a na kraju i potpuno propadanje jezera.

Ako pogledamo kronologiju praćenja eutrofikacije na Plitvičkim jezerima, prvo dolazimo do 1974. godine kada su istraživanja pokazala da je došlo do prvih znakova izražene eutrofikacije na Plitvičkim jezerima. Nadalje 1979. godine odrađena su bakteriološka istraživanja koja su ukazala na pojačanu eutrofikaciju u Donjim jezerima. Najizraženije povećanje biomase fitoplanktona dokazano je u Prošćanskom jezeru koje je kroz desetljeća trpjelo zagađenja iz okolnih naselja što su potvrdila brojna istraživanja (STILINOVIĆ, 1990.).

Prof. Stilinović i doc. Habdija 1986. godine napisali su pismeno upozorenje upravi parka i upozorili na sljedeće probleme: ispuštanje otpadnih voda okolnih naselja, djelatnosti koje se odvijaju u tim naseljima poput stočarstva, turizma, peradarstva, poljoprivrede, problem sječe stabala koja uzrokuje eroziju tla unutar slivne zone jezera, sustav kanalizacije hotela unutar parka koji direktno utječe na donja jezera, intenzivan način poljoprivrede na poljima koja su podzemnim tokovima povezane s jezerima, rekreacija velikog broja ljudi na jezeru Kozjak. Također, utvrđeno je da kada se stupanj otopljenih organskih tvari u vodi digne iznad 10 mg/L, proces taloženja sedre iz vode se prekida, a upravo eutrofikacija ima za posljedicu povećavanje organskih tvari u vodi. Proces taloženja sedre iz vode je upravo ono zbog čega su Plitvička jezera specifična jer se nigdje u svijetu takav proces ne odvija na taj način. Iz ovoga je jasno da je potrebno napraviti sve mjere zaštite za sprječavanje antropogene eutrofikacije, i to kroz dva načina – uklanjanje uzroka eutrofikacije (pokušati ukloniti uzroke onečišćenja) i uklanjanje posljedica eutrofikacije (sanacija već nastalih posljedica) (BOŽIČEVIĆ i STILINOVIĆ, 2000).

4. ANALIZA POSJEĆIVANJA U NACIONALNOM PARKU PLITVIČKA JEZERA

4.1. Prihvatni kapacitet Nacionalnog parka Plitvička jezera

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji prihvatni kapacitet ili carrying capacity je :“...maksimalni broj turističkih korisnika koji simultano posjećuju turističko mjesto bez neprihvatljivih poremećaja fizičke, ekonomske i sociokulturne okoline, kao i bez neprihvatljivog smanjenja kvalitete zadovoljstva posjetitelja“ (ANONYMOUS, 2018d).

Održivi turizam teži razvoju unutar granica prihvatnog kapaciteta, odnosno zadovoljenju očuvanja kvalitete destinacije, ali i zadovoljstvu posjetitelja u isto vrijeme. Problem nastaje kod samog određivanja ovog broja jer ovisi o više čimbenika: metodi određivanja, specifičnosti svakog mjesta, različitost političkih interesa i slično. U slučaju Nacionalnog parka Plitvička jezera gdje je cilj određivanja broja turista usmjeren prema zaštiti prirode, potrebno je u obzir uzeti čimbenike osjetljivosti ekosustava, postojećih sustava zaštite okoliša, ali i potrebe lokalne zajednice. Nacionalni park Plitvička jezera trenutno nema određen prihvatni kapacitet što je jedan od ciljeva Plana upravljanja.

4.2. Turizam i posjećivanje u Nacionalnom parku Plitvička jezera

U sklopu NP Plitvička jezera postoje 4 hotela i 2 kampa kojim upravlja Javna ustanova Nacionalnog parka Plitvička jezera, i to hoteli Grabovac, Plitvice, Bellevue i Jezero te kampovi Korana i Borje.

Hotel Grabovac nalazi se 10 minuta udaljen od Nacionalnog parka, ima 3 zvjezdice i raspolaže s 31 sobom.

Hotel Plitvice raspolaže s 51 sobom, a unutar hotela postoji mogućnost organizacije prezentacija, seminara i manjih skupova.

Hotel Bellevue ima 74 sobe te je najpogodniji za smještaj grupa posjetitelja.

Hotel Jezero smješten u centralnoj zoni Parka, a ima 210 soba i 19 apartmana.

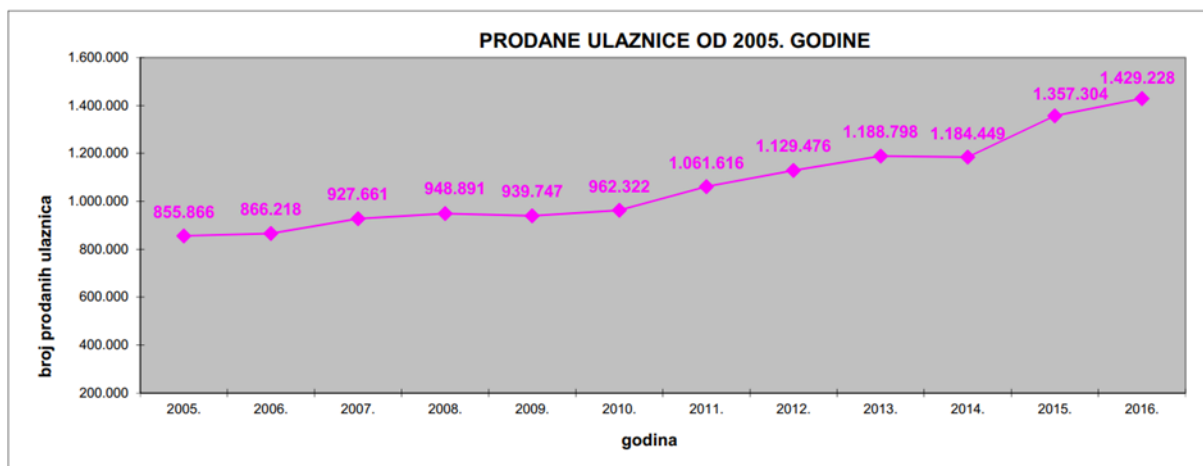
Kamp Korana smješten je uz kanjon rijeke Korane, a smještaj je moguć u jednom od 47 bungalova.

Kamp Borje udaljen je 15 kilometara od ulaza u Park te ima smještajni kapacitet za 350 kampista.

Sam obilazak i razgledavanje Parka može se obaviti kroz različite rute u trajanju od 2 do 3 sata pa sve do 6 do 8 sati, ovisno o željama posjetitelja. Nadalje, u turističkoj ponudi nalaze se i razne staze za planinarenje u trajanju do dva i pol sata za sve koji žele iskusiti istinsku ljepotu šumskim prostranstava na Plitvičkim jezerima, a uzduž staza postavljeni su poučni panoji koji informiraju posjetitelje o posebnostima šumskih ekosustava unutar Parka koji pokrivaju $\frac{3}{4}$ površine Parka. Osim planinarskih staza, za posjetitelje je osiguran i obilazak poučno rekreativnih staza Čorkova uvala i Plitvice dužine 21 i 9 kilometara na kojima posjetitelji također mogu proučavati informacije o šumskim ekosustavima, ali i kulturnim i povijesnim posebnostima te su zbog svoje dužine i rekreativnog karaktera. Iako je biciklizam zabranjen unutar granica Parka, postoji staza u južnom rubnom dijelu Parka koja se nastavlja na područje Općine Plitvička jezera, a sa sjeverne strane uz rub Parka postoji staza koja prolazi kroz Općinu Rakovica. Zimska turistička ponuda također nije izostavljena iz ponude te je skijalište Mukinje otvoreno čim vanjski uvjeti dopuste

te nudi najam sve opreme, ali i noćno skijanje, a najpogodnije je za početnike i djecu, ali i rekreativce zbog blagog nagiba (ANNONYMOUS, 2018b).

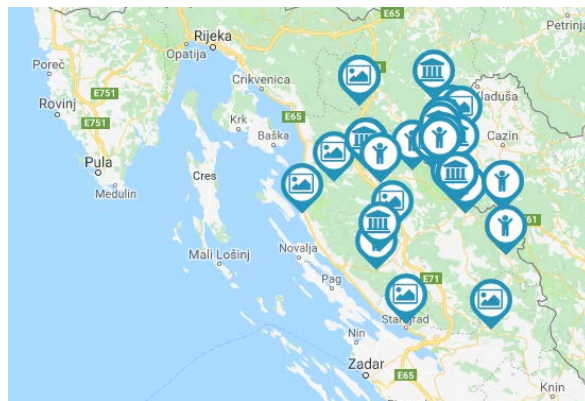
Iz navedenog vidimo da Nacionalni park Plitvička jezera nudi mnogo mogućnosti svojim posjetiteljima, ali i da postoji mogućnost velikog napretka u pomicanju fokusa interesa posjetitelja s jezera na druge aktivnosti u Parku i time umanjiti njihov štetan utjecaj.

Slika 4. Pregled prodanih ulaznica za razdoblje od 2005. do 2016. godine (Izvor: Odjel plana i analize JU NP Plitvička jezera)

Iz gore prikazanog grafa vidimo znatan porast broja prodanih ulaznica kroz razdoblje od 2005. godine do 2016. godine. Broj se svake godine povećavao te je za ovo cijelo razdoblje skočio za više od 500 000 ulaznica. Ovi podatci su zabrinjavajući s aspekta zaštite prirode jer su Plitvička jezera vrlo osjetljiv ekosustav te se smatra da ga velika posjećenost ugrožava. Stoga je potrebno raditi na tome da se broj posjetitelja smanjuje ili barem pokuša maknuti iz središta najveće posjećenosti stvaranjem sadržaja koji bi bio privlačan turistima nadomak Plitvičkih jezera te na taj način umanjiti negativne posljedice turističkog utjecaja. Sasvim je očekivano da je najveća koncentracija posjetitelja na samim jezerima koja su poznata svugdje u svijetu. No Plitvička jezera imaju puno više od toga za ponuditi: razne poučne staze, mogućnost bicikliranja, ponude lokalnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i slično samo su od nekih primjera preko kojih bi se turizam nadalje trebao razvijati na ovom području.

Jedno od boljih rješenja bi svakako bilo pokušaj umrežavanja većeg dijela područja u svrhu turizma, stvaranje turističke rute koja bi objedinjavala poznatija turistička središta i lokalitete koji su manje poznati u svrhu rasterećenja jednog dijela područja, a s druge strane i promoviranja manje poznatih, ali kvalitetnih dijelova turističke ponude. U ovakvom projektu ne moraju sudjelovati samo lokaliteti iznimne prirodne ljepote i bogatstva, već bi bilo poželjno da se uključuju različiti aspekti društvenog i kulturnog života od prodaje lokalnih proizvoda, gastronomije, suvenira do različitih događanja i kulturnih manifestacija. Potrebno je da se svi sudionici ovakvog projekta usuglase o temi rute, udjelu svakog sudionika u njoj te očekivanom ishodu.

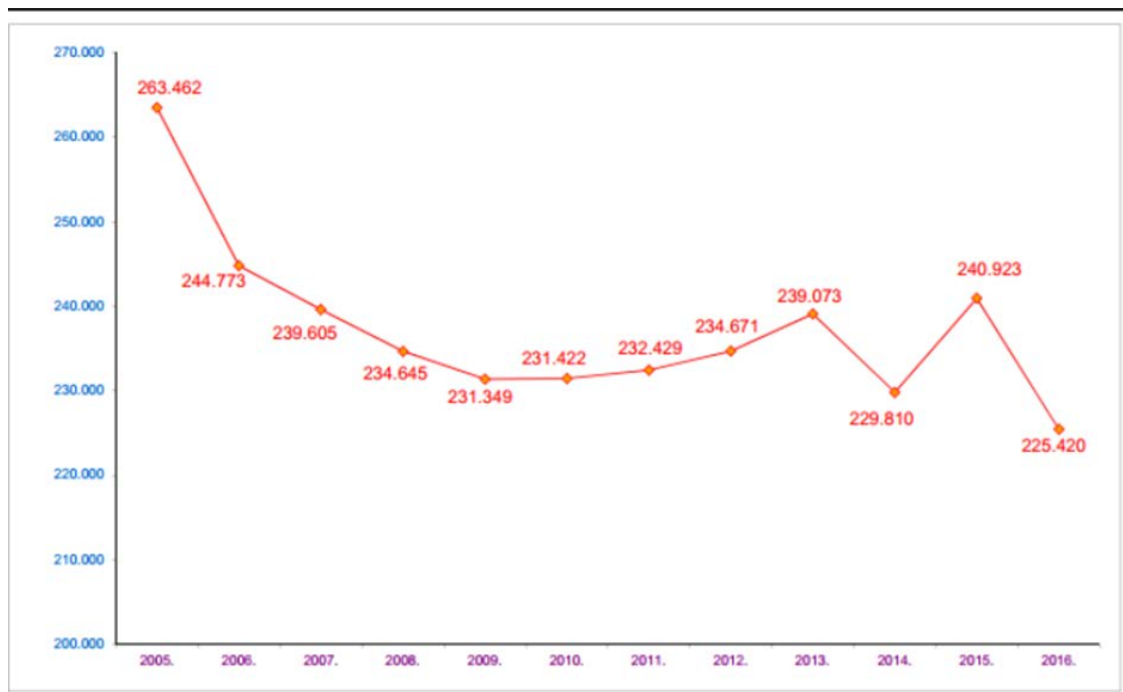

Slika 5. Prikaz znamenitosti u okolici Plitvičkih jezera (ANONYMOUS, 2018b)

Neke od znamenitosti i aktivnosti koje bi se mogle uvrstiti u rutu prikazane su na karti, a to su:

1. Cerovačke špilje koje se sastoje od 3 špilje, osim arheoloških ostataka, mogu se pogledati i tragovi špiljskog medvjeda te sige i njihov proces izgradnje koji traje tisuće godina.
2. Kuća Velebita – Centar za posjetitelje Krasno je kompleks na četiri kata koji prikazuje bioraznolikost, ali i georaznolikost Velebita.
3. Rafting na rijeci Uni kroz koji se mogu vidjeti brojne prirodne ljepote: kanjon, bjelogorične šume...
4. Stari grad Drežnik kojeg su obilježila ratna zbivanja te je trenutno u procesu dobivanja sredstava za obnovu u cilju turističkog promoviranja.

5. Vodeničarsko naselje Rastoke koje su zbog izuzetne ljepote i tradicije stavljene pod zaštitu Državne uprave za zaštitu kulturne i povijesne baštine
6. Utočište za medvjede u Kutarevu osim što pruža sklonište za mlade medvjede odvojene od majki, djeluje i kroz eko/etno-selo namijenjeno turistima.
7. Memorijalni centar „Nikola Tesla“ Smiljan nudi razgledavanje rodne kuće Nikole Tesle, gospodarskog objekta, crkve, kamenih spomenika, ali i multimedijalni centar u kojem se prikazuje dokumentarni film o životu Nikole Tesle.
8. Stari grad Mrsinj značajan je kao prvo upravno sjedište Krbavske biskupije, a postoji i mogućnost planinarenja do ruševina utvrde.
9. Mlinska vodenica Špoljarić u selu Korana gdje je obnovljen jedan mlin i radi, a osim mlina, moguće je razgledati i pilanu što je uvršteno u sustav posjećivanja NP Plitvička jezera.
10. Baraćeve špilje značajne po geološkim i arheološkim nalazima, ali i kao mjesto pronalaska prve brončane ogrlice iz srednjeg vijeka

Slika 6. Broj noćenja u NP Plitvička jezera za razdoblje od 2005. do 2016. godine
(Izvor: Odjel plana i analize JU NP Plitvička jezera)

Problemi NP Plitvička jezera ne staju samo na brojnosti posjetitelja, oni se nastavljaju kod smještajnih kapaciteta. Naime, iako prema ovom grafu vidimo smanjenje broja noćenja, potrebno je naglasiti da je osim problema smještaja hotela koji se nalaze unutar uske zone najviše zaštite na Plitvičkim jezerima, problem i sustav odvodnje kanalizacijskog sustava i otpadnih voda, a smetnju stvara i nelegalna apartmanizacija. Problem je što se vodoopskrbni sustav napaja iz potoka Plitvice te je uz veću potrebu za potrošnjom vode moguće da Veliki slap i presuši tijekom ljetnih mjeseci. Kao najveći potrošač spominje se Plitvica selo gdje se potrošnja vode drastično povećala. Protiv ubrzane apartmanizacije dovoljno govori činjenica da bi mogla dovesti do isušivanja Velikog slapa, a kada se uzme u obzir i neadekvatna komunalna infrastruktura, jasno je da situacija nije povoljna za razvoj zaštite prirode.

4.3. Usporedba upravljanja posjetiteljima na primjeru NP Krka i značajnog krajobraza Baraćeve špilje

Nacionalni park Krka i značajni krajobraz Baraćeve špilje susreću se sa sličnom problematikom kao i Nacionalni park Plitvička jezera - Baraćeve špilje zbog neposredne blizine Plitvičkih jezera, a Krka zbog istog problema s brojem posjetitelja i njihovog utjecaja.

Naime, anketiranjem posjetitelja Baraćevih špilja utvrđeno je da je velik broj posjetitelja (gotovo trećina) posjetio špilje nakon obilaska NP Plitvička jezera u potrazi za dodatnim sadržajem. Utvrđeno je da se broj posjetitelja znatno povećava tijekom ljetnih mjeseci odnosno u sezoni, što možemo primijeniti i na Nacionalni park Plitvička jezera kada je stupanj posjećenosti na vrhuncu. U tim mjesecima upitna je kvaliteta usluge koja se pruža posjetiteljima kao i stupanj očuvanja područja uslijed prevelike posjećenosti. Glavni problem kod posjete Baraćevim špiljama za turiste je nedostatak dodatnog sadržaja kojim bi ispunili vrijeme čekanja na ulaz u špilju te je zaključak da je potrebno unaprijediti sadržaje edukativnog i rekreativnog karaktera u tu svrhu (VUKOVIĆ, 2017).

Nacionalni park Krka susreće se s problemima koje ima i Nacionalni park Plitvička jezera, a to je prvenstveno prevelik broj posjetitelja, posebno u ljetnim mjesecima što možemo vidjeti prema tablici u kojoj je iskazan ukupan broj posjetitelja po mjesecima u NP Krka.

Tablica 1. Broj posjetitelja u NP Krka po mjesecima u 2012. i 2013. godine (BOTIČKI, 2016)

MJESEC	2012.	2013.
SIJEČANJ	1.038	677
VELJAČA	363	855
OŽUJAK	3.412	4.087
TRAVANJ	25.011	24.633
SVIBANJ	70.116	74.830
LIPANJ	88.991	91.397
SRPANJ	174.739	190.006
KOLOVOZ	222.988	236.608
RUJAN	106.416	120.088
LISTOPAD	34.926	38.297
STUDENI	3.888	4.037
PROSINAC	1.111	1.120

Isto tako, analizom je utvrđeno da je broj stranih posjetitelja puno veći od broja domaćih posjetitelja u čemu prednjače njemački turisti, dok su domaći zauzeli treće mjesto po broju posjetitelja. Problem velike gužve na glavnom ulazu Park rješava kroz kupnju ulaznica preko interneta i usmjeravanjem na sporedne ulaze. U svrhu disperzije posjetitelja, uvedene su i višednevne ulaznice za posjetitelje kako bi se smanjilo opterećenje na glavnim atrakcijama parka što je novost i u NP Plitvička jezera. Ovime su posjetitelji usmjereni na šire područje te se smanjuje gužva na kritičnim točkama.

4.4. Smjernice za upravljanje posjetiteljima prema Planu upravljanja

Plan upravljanja zaštićenim područjem prema HAOP-u je akt planiranja kojim se utvrđuje stanje zaštićenog područja te određuju ciljevi upravljanja i/ili očuvanja, aktivnosti za postizanje ciljeva i pokazatelji provedbe plana (ANONYMOUS, 2018c).

Plan upravljanja NP Plitvička jezera iz 2007. godine predviđa sljedeće ciljeve: očuvanje krajobrazne i biološke raznolikosti, promicanje obrazovanja i rekreacije te bolja suradnja s lokalnom zajednicom.

Prepoznati su temeljni nedostaci u sustavu upravljanja posjetiteljima i turizmu u Parku: nije određen kapacitet Parka, odnosno mogući broj posjetitelja, ne postoji specifičan suvenir za Plitvička jezera, nedostaje sadržaja za turiste i preveliko je opterećenje na glavnom dijelu jezerske zone te je potrebno rasteretiti taj dio uvođenjem dodatnog sadržaja na sporednim dijelovima Parka. Prema Planu upravljanja iz 2007. glavni ciljevi upravljanja u području turizma su sljedeći: omogućavanje kvalitetne posjete posjetiteljima uz visok stupanj organiziranosti i minimalan mogući štetni utjecaj na ekološke sustave Plitvičkih jezera, razumijevanje vrijednosti Plitvičkih jezera kao prirodnog fenomena od strane svih zaposlenih, domaćeg stanovništva i posjetitelja uz uživanje u prirodnosti prostora i kvalitetnoj usluzi te podizanje kvalitete smještaja i usluga na području Nacionalnog parka Plitvička jezera poštujući najviše ekološke kriterije uz maksimalno korištenje lokalnih ili regionalnih resursa sukladno Prostornom planu.

Mjere kojima je planirano uspostaviti ove ciljeve su:

1. Određivanje kapaciteta prihvata posjetitelja unutar Parka, a posebno za zone najveće posjećenosti, a samim time i ugroženosti: Veliki Slap, kanjon Korane, Bijela i Crna rijeka, uključujući Plitvički Ljeskovac, Galovački prsten, Prošćansko jezero i jezero Kozjak kao i Čorkovu uvalu
2. Rasterećenje glavnih ulaza, usmjeriti posjetitelje na ulaze Babin potok, Saborsko, Rakovica i Prijeboj, samim time planira se novi način posjećivanja s rasterećenjem kritičnih zona
3. Zamjena prijevoznih sredstava unutar Parka na ekološki prihvatljivije opcije: plinski autobusi, elektro-brodovi na solarni pogon i slično
4. Usmjeravanje posjetitelja na sporedna mjesta posjećivanja koja treba kvalitetno predstaviti i opremiti da bi bila zanimljiva turistima

5. Rad na posebnim programima za grupe posjetitelja učenika, djece s posebnim potrebama i slično
6. Bolje praćenje posjetitelja i njihovog utjecaja na okoliš
7. Gradnja tematskih centara i poučnih staza
8. Stručno osposobljavanje djelatnika za turističko vođenje i provedbu edukacija
9. Rad na interaktivnim programima za turiste
10. Uspostava centra za školski uzrast djece s mogućnošću noćenja
11. Izrada promo materijala
12. Opremanje smještajnih i uslužnih objekata ekološki prihvatljivijim tehnologijama
13. Uporaba lokalnih proizvoda u gastronomskoj i turističkoj ponudi
14. Bolja komunikacija s turistima sa svrhom bolje uspostave kvalitete ponude (ANONYMOUS, 2007).

Sve mjere koje su gore navedene imaju zadane pokazatelje prema kojima se prati stanje. Prema Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjem i/ili područjima ekološke mreže pokazatelji su: "...podaci i informacije do kojih se došlo mjerenjem, izračunom ili procjenom kako bi se pratila provedba plana upravljanja i učinkovitost upravljanja. Pokazatelji ukazuju na potrebu za promjenom smjera, odnosno prilagodbom upravljanja." (ANONYMOUS, 2018f).

Oni su u ovom Planu navedeni ovako:

1. „Postojeći štetni utjecaj posjetitelja na ekosustav znatno se smanjio, što potvrđuju ekološki indikatori.
2. Izgrađeni informacijski centri i osmišljeni adekvatni program za razne ciljne skupine posjetitelja.
3. Smještaj u objektima Nacionalnog parka Plitvička jezera zadovoljava najstrože ekološke standarde za uslužne djelatnosti.“ (ANONYMOUS, 2007).

5. ZAKLJUČAK

Ne postoji jedinstveno rješenje problema vezanih uz turizam, potrebne su godine istraživanja i traženja optimalnog rješenja za konkretno područje jer je svako zaštićeno područje karakteristično na svoj način. Jedna od činjenica po kojoj su Plitvička jezera specifična je to da je turizam glavni pokretač razvoja u inače dosta zapuštenom području kojem su glavna atrakcija prirodne ljepote. S jedne strane, turizam je pokrenuo razvoj Like po pitanju ekonomske dobiti, a s druge strane postavlja se pitanje koliko je to dobro za očuvanje prirode. Za Nacionalni park Plitvička jezera postoji mnogo različitih prijedloga, jedan od najčešćih je da se rastereti središnji dio turističke atrakcije koju posjećuje najveći broj turista i fokus se pokuša prebaciti na druge dijelove Parka.

Nadalje, rješenja koja se predlažu su sljedeća: izmjena cijena ulaznica preko sezone, bolji prostorni i vremenski raspored posjetitelja, kupovina ulaznica preko web stranice, organizacija edukativnih programa i slično.

Kod turizma u zaštićenim područjima postoje dvije suprotstavljene strane, s jedne strane je nastojanje da se priroda zaštiti, a s druge su turisti kojima je u cilju doživjeti što više. Stoga se unutar zaštićenih područja moraju postavljati neke granice koje se tiču ponašanja i brojnosti posjetitelja što je ponekad teško uspostaviti zbog ekonomske dobiti od posjetitelja, posebno za područja koja se samofinanciraju kao Nacionalni park Plitvička jezera. Već je spomenuto nekoliko rješenja, a smatram da najbolje rješenje leži u promoviranju okolnih mjesta i ostatka Nacionalnog parka u svrhu smanjivanja koncentracije posjetitelja na samim jezerima, kao i u izgradnji cjelovitog i funkcionalnog sustava odvodnje otpadnih voda koje uzrokuju zagađenje jezera. Uspoređivanjem upravljanja NP Plitvička jezera s upravljanjem drugim zaštićenim područjima vidljivo je da su slični problemi prisutni, a unatoč toj sličnosti, svako područje je karakteristično te ima različite mehanizme rješavanja problema.

6. LITERATURA

1. ANONYMOUS (2007): Plan upravljanja Nacionalnim parkom Plitvička jezera. <https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2017/10/NPplitvice-plan-upravljanja.pdf?x92898>, pristupljeno 10.6.2018.
2. ANONYMOUS (2018a): <https://np-plitvicka-jezera.hr/>, pristupljeno 18.6.2018.
3. ANONYMOUS (2018b): www.discoverplitvice.com/hr, pristupljeno 24.6.2018.
4. ANONYMOUS (2018c): Upravljanje zaštićenim područjima <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/upravljanje-zasticenim-podrucjima>, pristupljeno 10.6.2018.
5. ANONYMOUS (2018d): <http://www2.unwto.org/>, pristupljeno 28.9.2018.
6. ANONYMOUS (2018e): <https://whc.unesco.org/en/convention/>, pristupljeno 15.6.2018.
7. ANONYMOUS (2018f): Smjernice za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže: <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/upravljanje-zasticenim-podrucjima/smjernice>, pristupljeno 18.6.2018.
8. ANONYMOUS (2019): Zakon o zaštiti prirode., NN 14/19, <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-za%C5%A1titi-prirode>, pristupljeno 12.3.2019.
9. BOŽIČEVIĆ, S., B. STILINOVIĆ (2000): Umiru li zaista Plitvička jezera?, Hrvatska vodoprivreda. 90: 5-9.
10. EAGLES, P.F.J., S.F. McCOLL, C.D. HAYNES (2002): Sustainable tourism in protected areas, IUCN-The world conservation union, str. 199-224.
11. MORUCCI, B. (1990.): Odgovorni turizam. Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, str. 116-139.
12. RUŽIĆ, V. (2010.): Prednosti i nedostaci primjene američkog modela upravljanja zaštićenim područjima na primjeru Nacionalnog parka Plitvička jezera, završni rad, Veleučilište "Nikola Tesla", Gospić, str. 85-89.
13. STILINOVIĆ, B. (1990.): Nezaustavljivo propadanje jezera na Zemlji-pa i Plitvičkih jezera-uzrokovano sve opsežnijim čovječjim djelatnostima, Ekološki glasnik 1:7-8, str. 2-9.